

ZVUJENJE IN SVET

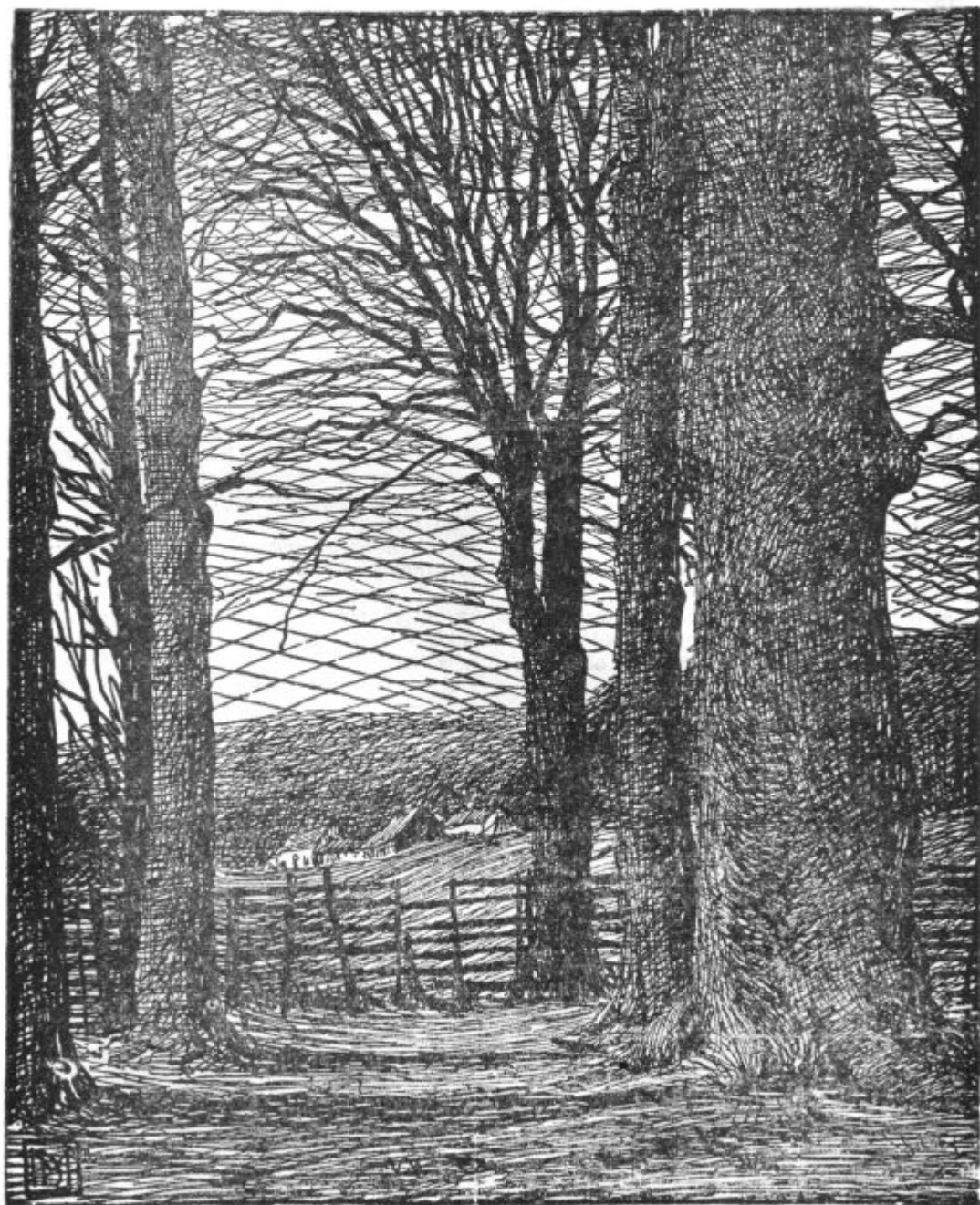
T E D E N S K A R E V I J A

ŠTEV. 13.

KNJIGA 23.

(LETO XII)

V LJUBLJANI, 28. MARCA 1938

VELIKA NEMČIJA IN PODONAVJE

PROMETNO POLITIČNE OPAZKE K NOVEMU ZEMLJEVIDU EVROPE

I VO LAPAJNE

Kadar smo otroci ob nevihti postajali pod napuščem domače hiše, smo vselej lahko opazili, kako je blatna deževnica razkopala zemljo in po izgledanih jarkih poiskala odtok od strešnega kapa v bližnje kanale. Po dvorišču, potih in stezah je voda zarezala v pesek in ilovico globoke brazde, vsenaokrog je pričalo razdejanje o mehanični sili hudourne vode.

Kar se dogaja v malem pred našimi očmi, to so združene mehanične in kemične sile deževnice ponavljale milijone let na obližju naše zemlje. Z visoko pod nebo nagubanih gorovij so se odtekali šumeči potoki v vse smeri, rezali v prodnati svet korita, kasnejše doline in začrtavali ločnice med posameznimi planotami, ki so za kasnejšo naselitev človeka postale velevažen činitelj v mednarodnem sožitju. In ko se je po ledenem oklepu razlilo po Evropi mogočno vodovje, je iz osrčja gora ugrabljeni prod napolnil široke doline in prostrane ravnine. Nastale so sedanje višinske razlike in deževnica si je za odtok k morjem poiskala lagodno, pa tudi s silo izdolbeno pot. Večja in manjša porečja veletokov so včlenila v svoje omrežje sleherni studenček v samotni gorski dolini in gnala vode v naročje morij, odkoder so se v obliki hlapov in oblakov znova vračale na celino.

Večni krogotok vode je tudi obličje Evrope prikril v ploskve, nagnjene po rečnem odtoku k različnim morjem. Če izbrišemo danes vse politične meje pisanege mozaika evropskih držav in ločimo njihove površi z glavnimi plovnicami rekami in kulturnimi središči le po razvodnicah, ki so najvidnejše smernice gospodarsko prometne politike držav, se odkriva nadvse poučen primer. Debelo začrtana, glavna razvodnica Evrope poteka od Gibraltarja in za vzhodno obalo Španije k Pirenejem ob Biskajskem zalivu. Tu se povzpne na severna pobočja gorovja in teče dalje k izvirov Garonne in Loare, tja do Vogezov, kjer zaokrene v velikem loku k izvirov Rena in Donave. Odtod sledi glavna ločnica vodâ levemu bregu veletoka do Češkega lesa in se ob češko-moravski meji približa izvirov Labe, Odrre in Visle. Med Vislo in Dnjestrom teče razvodnica preko Rokitenskega močvir-

ja k Valdajski višini, severno-zapadno od Moskve ter dalje k Uralu, dokler ne zaokrene na jugovzhod, k Aralskemu jezeru.

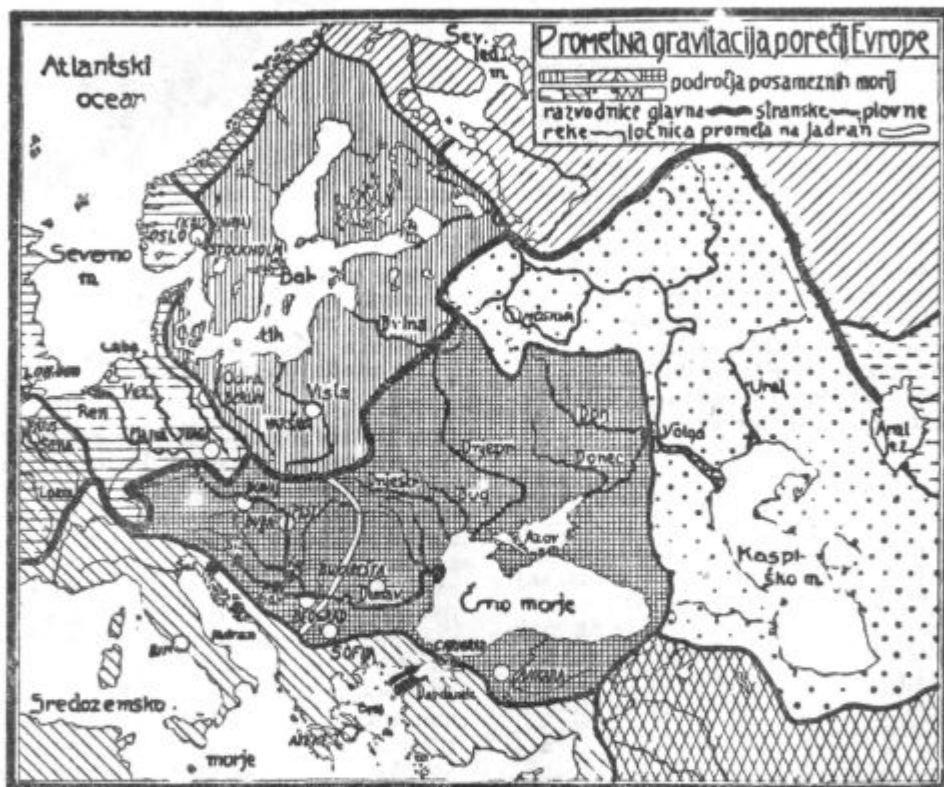
Glavna razvodnica deli tedaj Evropo na dve skoraj enaki polovici. Stranske razvodnice, ločene po manj debelih črtah, so spet razdelile področja posameznih morij na manjše skupine. K Atlantiku prometujejo neposredno vsa Portugalska, večina Španije in Francije, Irska, zapadna polovica Anglije in dve tretjini Norveške. V porečje Severnega morja segajo Belgija, Holandska, vzhodna polovica Anglije, večina Švice, Nemčija do desnega pribrežja Labe, Češka, zapadna polovica Danske in južna Norveška. Prometno-politično zelo važno baltsko področje tvori vzhodni del Danske in Nemčije, večina Poljske, Litva, Letonska in Estonka, del zapadne Rusije, Finska in Švedska. V zadnje čase zmerom važnejše porečje, prislono k novi bazi ruske mornarice ob Severnem ledenem morju, segajo pokrajine ob Dvini, Pečori in Obu, dočim je obsežno omrežje Volge in njenih dotokov usmerjeno h Kaspiskemu morju. V kolonialni prometni politiki Evrope občutljivo področje Sredozemnega morja vključuje razmeroma malo evropskega kopna. Vzhodna Španija, francoska Provansa, košček Švice, Italija, primorska Jugoslavija s Povardarjem, Albanija, Grčija, južni del Bolgarije in Turčije pošiljajo v največje notranje morje Evrope svoje vode. Najvažnejše, v preteklosti najbolj razgibano in v bližnji bodočnosti za vesile Evrope najbolj privlačno, največje porečje Evrope pa tvorijo veletoki Črnega morja.

V črnomoško rečno zaledje prometujejo bogate, razmeroma redko poseljene države, z najrazličnejšimi, med seboj se dopolnjujočimi poljskimi in rudninskimi pridelki. Prostrana Ukrajina, plodna črna zemlja ruske žitnice ob Donu, Donecu in Dnjestru, vzhodna in južna obala Črnega morja, z bližnjim petrolejskim zaledjem, živahno trgovino z volno, kožuho vino, bombažem in svilo Male Azije, daleč v Transkavkazijo in Turkestan se vežejo z južnovzhodno Poljsko ter neposredno na žitnico Romunije in njene petrolejske vrelce. Severna Bolgarija, bogati kraji žitaric, lesa in rudnin

Jugoslavije, vsa Madžarska, podkarpat-ski, slovaški in moravski del Češkoslovaške je pritegnjen s prometno žilo Donave k Črnemu morju. Urejena struga veletoka bo v Veliko Nemčijo vključeno Avstrijo povezala z bogatimi industrijskimi središči v Porenju, z živahno trgovino Holandske, Belgije, Anglije in Francije ob Severnem morju in Kanalu. Nad 200 km širok industrijsko-poljedelski pas na obeh straneh Rena in Donave veže na 3500 km dolgi rečni cesti

časov do predvojnega nemškega »Dranga nach Osten« je bilo Podonavje prizorišče dotikov za gospodarski in politični prestiž velesil. Ni samo naključje, da so ob srednji Donavi trčile težnje Germanov in Slovanov skupaj — priroda sama je vzela nase odgovornost za stanje, ki stopa z najnovejšo potezo Nemčije v nov tir.

Donava sega s svojim izvirom daleč na zapad. Ren in Donava sta izrezala svoje struge na najvažnejših stikališčih

evropski prenaseljeni zapad in njega industrijske izdelke z manj obljudenim vzhodom, katerega sirovine nudijo prebivalstvu dalekosežne razvojne možnosti. Najvažnejše, po zadnjih dogodkih na ostrino političnih trenj nasajeno jedro Podonavja pa tvorijo nasledstvene države bivše monarhije.

Zemljepisno politična lega Podonavja je bila glavna gonilna sila, ki je bivša a. o. monarhijo dvignila med prvorazredne države Evrope. Na bregovih Donave in njenih pritokih so trenja avstroogorskih narodov trajno vezala napeto zanimanje evropske diplomacije nase. Vse od rimskih

narodnostnega, prometnega in gospodarsko političnega ozemlja Evrope. Gospodarji te zemlje lahko razpolagajo z bogatimi zalogami surovin, ki so bile in bodo za obstoj narodov glavna osnova neoviranemu napredku. Narodnostni cilj, ki so si ga nemški zemljepisci-politikali zapisali na ščit, ko vključujejo v svoja interesna področja pokrajine, koder so se po naključju zgodovine raztreseno poselili Nemci, prehaja v primeru s prometno političnimi in gospodarskimi težnjami Nemcev šele v drugem redu v počtev. S priključkom Avstrije, do katerega je prej ali slej moralo priti, je Nemčija nadoknadila

izgube zemlje, prebivalstva in sirovin, ki jih je utrpela po versajskem miru. Neposedrno ali po plebiscitih je tedaj izgubila 70.591 km² zemlje in blizu 6 milijonov ljudi. Izgubljene pokrajine, ki so se po svetovni vojni vključile v pravičnejšo sožitje državnih tvorbo, je Nemčija zdaj nadomestila z Avstrijo in povečala svoje ozemlje na 554.556 km² površine, s skoraj 75 milijoni prebivalcev. Postala je tako druga država Evrope in po velikosti preseгла za 3.556 km² Francijo. Obroč okrog daleč na zapad pomaknjene slovenskega klina, Češkoslovaške, se je še bolj stisnil. Italija, Jugoslavija in Madžarska so dobile za sosedo velesilo, ki je svoje južnovzhodne meje predstavila ob veletoku 280 km dalje pred Bratislavo, 75 milijonski narod je odprl široka vrata v Podonavje ter dalje v črnomorski bazen, v katerega pritokih bliva blizu 180 milijonov ljudi. Trgovinska mornarica Velike Nemčije bo poslej prometovala po Donavi in posegla s kupčijsko podjetnostjo v področje, na katerem prevladujeta dve tretjini slovenskega življa. Zemljepisno politično središče Nemčije, ki je iz svojega jedra zaman iskalo izhodišča ob Visli na vzhod, se je zdaj prestavilo proti jugovzhodu in poseglo v široki oklep slovenskega morja, sredi katerega je skupna usoda ob veletoku po naključju zgodovine naselila Madžare in Romunije. S tem so se odprle tudi Jugoslaviji dalekosežne smernice v notranji kakor vnanji prometni politiki.

Po priključitvi Avstrije se je na meje Jugoslavije prislomila že druga velesila. Na zapadne in severne mejnike Slovenije pritiska poslej 117 milijonov ljudi in na Karavankah se je Velika Nemčija približala Jadranu za 90 do 100 km! Še ne dvajset km imajo Nemci do Maribora, 39 km zračne črte od nemške meje leži Ljubljana, le nekaj nad 100 km Zagreb! Številni pritisk na naše meje, to je količnik, ki ga dobimo če delimo prebivalstvo Jugoslavije z onim naših sosedov, se je od prejšnjega 6.6 povečal skoraj za polovico — na 11.7! Kaj pomeni v obrambi domovine visok količnik vnanjega pritiska na meje, si lahko razlagamo iz primera, ko je imela Srbija pred balkansko vojno količnik 24.7, leta 1914 le 15.5. V obrambi domovine ima Jugoslavija zdaj večji količnik kakor Rumunija, z veliko slovansko sosedo Rusijo (11), Češkoslovaška 9.2. Na slabšem od nas je Madžarska, katere količnik pritiska se je od 6 dvignil na 15.2.

S pametno vnanjo politiko skušajo dr-

Novi zemljevid Srednje Evrope. Bele lise kažejo Veliko Nemčijo s priključeno Avstrijo, nje važno lego ob dveh morjih, približanje Jadranu in Podonavju, stik treh slovanskih držav, Poljske, Češkoslovaške in Jugoslavije ter ostalih sosedov s pojačano velesilo

žave pritisk sosedov na meje zmanjšati. Nasledstvenim državam Podonavja se odpirajo nove naloge, katerim prednjačijo v prvi meri gospodarsko-prometne smernice. Kakor Nemčija je tudi vojvna Rusija zvezala posamezna porečja med seboj in približala prostrano zaledje morjem. S prekopi bo povezan promet med Kaspiškim in Črnim morjem, porečje Volge in Dona. Dvine in Dnjepra bodo spojili kanali z Baltikom in Črnim morjem. Preko velikih jezer so Rusi zvezali baltski promet z novo vojno luko, Murmanskim ob Sev. Lednem morju in Romuni hite, da uresničijo načrt velikega kanala, ki bo iz Črne vode h Konstanci skrajšal veliki ovinek po Donavi. S posebno železniško tarifo je Poljska približala svoj rečni promet češkoslovaški luki Bratislavi in Odesi — primer, kako bi v bližnji bodočnosti lahko tudi mi pritegnili velik del podonavskega prometa zapadno od začrtane bele črte na skici na naš Jadran.

V stari monarhiji je že obstojal načrt, usmeriti rečni promet iz Podonavja na Reko. Budimpeštanska vlada je namerala izkopati prekop od Vukovarsa na Donavi k Šamcu ob Savi in regulirati Savo do Siska, Kolpo do Karlovca. Pred leti je isti načrt v našem prometnem ministrtvu zaradi raznih okoliščin propa-

del. Kanal Vukovar—Samac bi bil 57 km dolg in skrajšal sedanji ovinek preko Beograda do Samca za 475 km! Po Donavi potrebuje zdaj naša ladja iz Beograda preko Carigrada do južne Italije 50 do 60 dni, po skrajšani poti po Savi in železnici na Sušak bi potrebovalo blago tja največ 8—10 dni. Kaj pomeni to za vrednost blaga in kolikšen bi bil učinek na vnanjih trgih, si lahko predstavljamo.

Kanal Vukovar—Samac bi pritegnil tudi mednarodni promet nase. Tarifne ugodnosti na železnicah, kakršne poznajo že Čehi za prevoz blaga iz obdonavskih pristanišč na Labo, bi približale mednarodno blago po Savi in Kolpi ter dalje po železnici na Sušak, ali po unski progi na Split in Šibenik za 659 milj morske plovbe!

Z vstopom Velike Nemčije v Pod-

navje nastaja tedaj na jugovzhodu Evrope nova doba gospodarskega izživljanja. Med Severnim morjem, Kanalom, Baltikom, Jadranom in Črnim morjem se je v vrsto držav včlenil velikan, katerega mogočna pljuča bodo puščala po sles sledove svoje aktivnosti v vseh smereh. Le majhna sprememba v ozemlju — toda prizadejana na najboljčutiljivejši točki evropskega porečja! Zgled! Nemcev, ki so svojo domovino povezali z gosto prometno mrežo in njihova težnja, izkoristiti vse prirodne dobrine izven države v korist naroda, pa nalagajo slovanskim državam še posebej dolžnost da za obrambo vseh svojih pravic pozabijo na vse, kar bi utegnilo neizbežno škodovati lepemu napredku po vojni osvobojenih narodov.

IZDELOVANJE GOBLENOV

V južnem delu Pariza je zgradba z napisom: Tovarna in muzej goblenov. Tovarna stoji tu že preko tri sto let. Začetki umetnega tkanja visečih preprog so dokaj neznani. Prvi »ateljeji« so bili v Fontainebleauju in Beauvaisu. Tam kjer so danes v Parizu tovarne, je že l. 1440 imel Jean Gobelini izdelovalnico pisanih preprog. L. 1601 je Henrik II. ukazal prenesti staro tovarno iz Soninebleauja v Pariz in sker v prostore bratov Gobelinov, po katerih je potem tudi vsa preprogarska umetnost dobila svoje ime.

Pod Ludovikom XIV. so tovarno podražavili. Prva ravnateljica sta bila znana sli-

karja Le Brun in Mignard, a tudi pozneje so umetniki imeli odločilno besedo pri izdelovanju visečih preprog.

Muzej ima nekaj zelo lepih goblenov iz najrazličnejših časov. Za njim so delavnice, v katerih izdelujejo nove preproge. Za velikmi statvami sedijo tkalci. Obrnjeni so proti oknu, pred seboj imajo mrežo iz drobnih vrvic. Slika, po kateri delajo preprogo, jim je za hrbtom; vidijo jo v ogledalcu. Delo je silno zamudno, saj morajo barvasto nit prevleči okoli vseh osnovnih vertikalnih vrvic. Če pomislimo, da je treba vsak čas menjati barvasto nit, primerjati delo s sliko ter popravljati napake, potem nam je jasno, zakaj posamezni delavec ne naredi več kot poldrugi kvadratni meter preproge na leto. Zdjaj pa izračunajte, koliko časa traja delo in koliko stane goblen, ki ima nekaj kvadratnih metrov, a običajna mera je 20 do 30 kv. metrov!

Goblene so naročali v prejšnjih časih razni mogotci, danes izdeluje državna tovarna večinoma le kopije starih in pokvarjenih preprog. Kopije in original grede potem v razne muzeje.

Goblenska tovarna v Parizu je bila vedno na prvem mestu preprogarske proizvodnje. Znani mojstri so bili še Italijani in posebno Flamci. Njihovi izdelki so razsuti po vsej Evropi. Spominjam se, kako so mi v kraljevskem gradu v Krakovu pokazali boveške goblene. Več prekrasnih preprog je bilo zgoraj odrezanih. Na vprašanje, kdo jih je pokvaril, so mi odgovorili, da so Rusi ob priliki delitve Poljske odnesli goblene s seboj. Ker pa je imela petrograjska Zimska palača pol metra nižj edvorane, so Rusi goblene enostavno odrezali.

POMLADNA PESEM

VOJNA MED RASTLINAMI

Pred 150 leti je Sprengel odkril, da se cveti oprašijo s pomočjo žuželk. Odkritje je bilo »krivoverstvo«, ki mu je vzelo kruh in službo. Še pred 75 leti niso verjeli, da obstoje v resnici rastline, ki se hranijo z mesom. Danes je o takšnih stvareh poučen vsak laik, filmski posnetki nam kažejo nazorno še vse drugačne čudeže v življenju rastlin.

In vendar je še dovolj skrivnosti in čudnih stvari v rastlinskem svetu. Ker smo že omenili mesojede rastline, moramo pripomniti, da mesa ne potrebujejo brezpogojno. Res je pa, da se takšne rastline z mesno hrano razvijajo bolje nego tiste njihove tovarišice, ki se morajo hraniti kakor vse ostale rastline. Tem »zverem« med rastlinami so postregli z muhami in hrošči in celo s surovim mesom. Pri tem so ugotovili, da jim takšni obedi trikrat na dan ne samo zadostujejo, temveč da si s prevelikimi porcijami celo »želodce« pokvari, jo, postanejo namreč lene kakor človek, ki preveč je.

So še druge podobnosti s človekom. Med drugim poznamo rastline, ki spravljajo »žive mladiče« na svet. To so mangroje, ki rasejo kot orjaška drevesa ob obalah tropskih morij in ki se njih rastlinski embrioni razvijajo do dozorelosti več nego devet mesecev. Potem so ti poldrug meter dolgi »otroci« godni za samostojno življenje. Rastlinica pade navpično v vočo in se z ostro korenino blizu matere zavrta v tla.

Nadalje moramo rastlinam priznati tudi možnost do bojevanja in zmagovanja. Pri tem nam ni treba misliti samo na zajedalke in navidezne zajedalke, kakor omele in orhideje, liane in bršljan, ki koreninijo deloma v drevesnem lesu, deloma pa ob drevesih rasejo v višino, da bi mogle tam svoje liste predajati sončnim žarkom. Daleč gre glad po svetlobi, ki tiči v rastlinah, in ta glad je sposoben tudi umorov. Premnoga drevesa postanejo žrtev teh svojih zajedalk in ko se mrtvo in strohnelo drevo po mnogih letih zruši, tedaj je tudi morilke konec.

Samo učenjaki in gozdarji vedo o prastarem boju med bukvami in hrasti. In značilno je, da se mogočni in krepki hrast na zadnje vedno umakne vitki, vztrajni bukvi. Bukve se čedalje bolj širijo na račun hrastov. *Erigeron cana-*

densis, plevel z žareče belimi, astram podobnimi cveti, je prišel l. 1650 iz Kanade na Angleško. Odtlej si je osvojil že ogromna ozemlja, kjer so rasle prej druge rastline, in še vedno se širi. Rastlina proizvaja toliko semen in ta semena so tako lahka, da dospejo z različnimi tokji povsod in uničujejo s svojo bohotno rastjo na novih tleh vse druge zeli. 300 let traja že ta vojna, a kanadski plevel bi se lahko pobahal, da je ostal v tej vojni vedno zmagovalec.

»Letalstvo« je tisto, kar dela rastlinske armade močne in kar rastline najrajši uporabljajo za svojo kolonizacijo. Bukve, ki si osvajajo nova ozemlja tako rekoč kot pešci, kajti njih semena bi se nikoli ne mogle razširiti v takšni meri, kakor so se razširile, če bi človek in živali ne zanašali njih žira vsepovsod. Po naravni poti, brez te pomoči, bi mogla mlada bukev vzrasti kvečjemu kakšnih 300 m od materinega drevja. Leta minevajo, preden je mlada bukev sama sposobna za proizvajanje semen in njeni otroci bi vzrasli potem spet kvečjemu 300 m od nje. Izračunali so, da bi se bukev pod temi pogoji na razdalji od Berlina do Hamburga razširila komaj v 18.640 letih. V resnici pa je to ozemlje zasedla v neprimerno krajšem času kakšnih 1000 let.

Toda »letalke« med rastlinami imajo še vse drugačne možnosti. Ko se je l. 1883. večja polovica ognjeniškega otoka Krakatava pogreznila v morje, sta preostalo južno polovico vročina in pesek popolnoma »sterilizirala«. Tri leta ni bilo nobenega rastlinskega življenja na Krakatavu. Toda s 150 km in več oddaljene Jave in Sumatre so priplula čez ocean brodovja rastlinskih semen. Sikih letal obenem s prahom. Prah se je pomešal z vlažnim tropskim zrakom v nekakšno živico, ki je pokrila gole krakatavske čeri in mase lave. Bakterije so to zemljo pregnetle, alge, mahovi in lišaji so se naselili. Kmalu je začela rasti trava, prišle so praproti in na zadnje sta na ostanku nekdanjega otoka vzrasla goščava in gozd. Vsega tega bi lahko še stotine in stotine let ne bilo, če bi večji del rastlin svojih semen ne obdarjal z letalnimi pripravami.

Po razpravi W. Lenza —nj

Neka bojevitost je popeljal našo mladino in jo odtujila ljubezni, Stendhal

UMNOST IN STATISTIKA

Ta človek je pametnejši od onega, slišimo lahko vsak dan. Dvakrat ali desetkrat pametnejši? to je pa težko povedati. (Podobno je z vročino. Nestrokovnjak bo s težavo izjavil, kolikokrat je eno telo toplejše od drugega. Toda iznašli smo toplomer, da se tako razmerje hitro dožene. Sličen dušemer ali psihometer je izumil pred pol stoletjem Anglež Galton, metodo pa mu je dognal Francoz Alfred Binet. Ta »lestvica razumnosti«, kakor sta jo sestavila Binet in Simon za klasificiranje anormalnih ljudi, je ostala skrajna neznana v Franciji, pač pa se je uveljavila v tujini, odkoder se je vrnila v izhodišče. Pobudo je dal sodobnemu gibanju za razbor sposobnosti in poklicne orientacije.

S poskusi je Binet opredelil »umsko dobo« (âge mental), to je starost, iz katere je poprečna razboritost lahko prišla zmagovito na dan. Prezrela deca ima večjo umsko dobo nego dejanska leta, pri zaostaležih je položaj ravno obraten. Ti dokazi ali »testi« se tičejo ne le razumnosti, marveč tudi spomina, čutljivosti, volje. Ko je skušal določiti umsko višino kakega poedince, se je B. boril proti staremu pojmovanju dušeslovja in trdil sodnosnost ali korelacijo vseh delov duha. Do danes nabrane skušnje dokazujejo, da je bilo to gledanje pravilno: splošna umnost zaposluje vse duševne funkcije.

★

Binetove in Simonove teste je pomnožil ter izpopolnil Terman, ki jih je sestavil 6 za vsako starost od 3 do 14 let, za odrasle pa 12. S 3 leti mora dete znati imenovati dele svojega telesa, domače predmete, predmete na sliki, označiti svoj spol, navesti svoj priimek, ponoviti 6- do 7-zložen stavek kakor tudi tri številke. S 7 leti otrok ve za število prstov na roki, opisuje podobe, ponovi 5 številke, naredi vozel z dvojno zanko, razloči dva predmeta po spominu, prereže romb, obnovi 3 številke ritenski. Z 12 leti mora dati 38 opredelitev ali definicij, med njimi nekaj pojmovnih ali abstraktnih besed, spraviti v red pomešan stavek, tolmačiti basni, narobe ponoviti 5 številke, povedati podobnost med tremi stvarmi. Termanove »teste« naletiš v njegovem spisu: The measu-

rement of intelligence (Merjenje razumnosti) ali pa v izvrstni knjigi ženevskega profesorja Claparèda: Comment diagnostiquer les aptitudes chez les Ecoliers (Kako spoznamo zmožnosti pri šolarjih). Za razvedrilo čitatelju dam tri preskušnje (teste) za odrasle. Bister človek ne sme porabiti nad pet minut za vsako:

1.) Pojdi k vodnjaku ali k pipi s petlitrovko in trilitrovko ter prinesi nazaj natanko sedem litrov vode!

2.) S petlitrskim vrčem in sedemlitrskim vedrom prinesi domov točno osem litrov tekočine.

3.) S štirilitrsko in devetilitrsko posodo prinesi sedem litrov tekočine.

(Opomba. Rešitve glej v prih. št. Žla na zadnji strani!)

★

Križanke, danes tako priljubljene, poroča René Sudre v Journal des Débats 15. I., so deloma preskušnje za razboritost. Čedna razprava bi se mogla napisati o njih. Izločiti bi bilo treba vprašanja, ki se tičejo zgolj znanja kot »Izraelski kralj« ali »rastlina iz družine košarnic« in ki se ne obračajo na razum. Natečajnikom bi bilo treba dati učni rok, da bi spoznali razne vrste danih problemov, avtorjevih navad in taktiko iskanja, da se ne bi preveč časa potratilo. Vprašanje: »Zveneca žival«, nakar pride odgovor klopotarja, zahteva od duha drugačnega napora za odkritje kakor pa tedaj, če je najti soznačnico ali besedo, ki pripada med znane pojme v naravi. V celoti sodi ta sodobna zabava v psihologijo izumljanja, ki je kaj zamotana.

★

Poleg umske višine (niveau mental) je visokost spretnosti. Spretnost se meri po lahkoti, s katero opravljaš neka dejanja: petje, računstvo, risanje, itd. Spretnosti so bistveno relativne, to je, služijo za razlikovanje pocedcev. So li prirojene kakor oblika ušes ali naris prstnih odtisov? Vprašanje se zdi pomembno ne le za filozofiranje, marveč tudi za prakso. Ako se namreč ta ali ona spretnost more pridobiti pod pritiskom dela, volje in vaje, tedaj izgubi metoda testov svojo razodevno vrednost. V nevarnosti je, da napoti mlade ljudi na krivo sled v škodo kakemu poklicu, ki je še skrit in prikladnejši njihovi naravi.

Da odstranimo to strašno težavo, bi morali spoznati osnovne, nepremeljive prirodne zmožnosti. Za gotovo bi bilo treba dognati tole: sem li rojen, da bom delal sode ali pa ode? Zadatek je od sile težaven in še ni dokončno rešen. Navzlic bodrilu genetike, ki vse posameznikove posebnosti pripisuje elementom (sestavlinam), zastopanim v kalici, še niso analizirali osnovnih nagnjenj duha in jih nemara nikoli ne bodo: duh se vobče vede kot celota, ki stalno spreminja svoje dele v nedoločeni in nedoločljivi meri.

Vendar so nastale teorije, ki skušajo tolmačiti soodnosnost vseh sposob-

nosti, razodetih s poskusom. Njih prednost leži v tem, da jih je mogoče vzeti v statistiko, ki je napravila že toliko uslug sociologiji. Ali treba je mnogo pozornosti in previdnosti, drugače dá statistika le poprečen uspeh. NK

ZOPER SKORPLJONOV UŠCIP

Etienne Sergent, član Pasteurovega zavoda v Alžiru, je s ponovnimi poskusi dognal učinkovitost seruma protistrupijanovemu ujedu, ki je po nekih deželah v Africi bil doslej smrtonosen. Ta serum je z uspehom uporabil pri 33 osebah, katerih položaj so smatrali za brezupen. Od teh 33 bolnikov jih je 26 popolnoma ozdravelo.

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. ● ILUSTRIRAL NORRETRANDERS ● PONATIS NI DOVOLJEN

STAR PRIJATELJ

»Vi ste hraber mož, d'Artagnan!« je vzkliknil kardinal ter položil roko na njegovo ramo v srečni zavesti, da je slednjic pridobil njegovo trdo glavo. »Storite s patentom, kar hočete, toda ne pozabite, da ste ga dobili, ne da bi bilo vpisano vanj imela«

»Nikdar ne bom pozabil tega, Eminence!«

»In tu, d'Artagnan, imate spet svojega starega prijatelja,« je nadaljeval kardinal z nasmehom na ustih ter mu

vrnil njegov meč. Nato se je okrenil in zaklical: »Rochefort!«

Zdajci je vstopil vitez, ki je najbrž čakal za vrati.

»Rochefort«, je rekel kardinal, »tu vidite gospoda d'Artagnana, ki sem ga sprejel med svoje prijatelje. Objemita se ter bodita pametna, če vama je do lastne glave.«

SREČANJE Z GORILO

Nedavno se je vrnila iz belgijskega vzhodnega Konga znanstvena odprava prirodoslovcev. Vodja, zoolog T. Barus je narezal iz svojih doživljajev zanimive spomine, ki povedejo čitatelje v visokogorsko samoto notranje Afrike.

Po izletih v okolico Kisendžija, pripoveduje Barus, smo se pripravili za daljše potovanje v ognjeniško področje. V ranem jutru sem se poslovil od žene in z dolgo karavano nosačev, plemena Vahuta, krenil na pot.

Prišlo je deževati in po vlažni zemlji smo le počasi prodirali. Še težje je bilo ob oblačnem vremenu in neznosni vlagi, ko smo stopili v pragozd. Na zapadnem pobočju gore Mikeno smo se utaborili ob prekrasnem jezeru, ki se je blestelo na dnu ugaslega ognjenika.

Občudovali smo razgled v lepo visokogorsko dolino, nad katero je žareč še delujoč ognjenik Niragonga. Hlad je legel na zemljo, bili smo 2000 m visoko. Nalovil sem najrazličnejše metulje in

KARDINALOVO VPRASANJE

RocheFORT in d'Artagnan sta se objela in poljubila na lica, toda dotaknila sta se komaj z ustnicami. Bila sta pač v kardinalovi navzočnosti. Istočasno sta odšla iz sobe. Takoj pred vrati je rekel RocheFORT: »Sestaneva se pozneje, kaj ne?«

»Kadar in kjer hočete,« je odvrnil d'Artagnan.

»Bova že našla primerno priliko,« je menil RocheFORT

»Kaj želita?« je vprašal kardinal in odprl vrata.

Moža sta si prijazno podala roke ter se priklonila pred kardinalom.

—//—

»Malo predolgo se že mudi,« je menil Athos, ki je čakal zunaj. — »Tu sem, prijatelj!« je zaklical d'Artagnan. »Ne samo prost, ampak celo povišan!« — »Povej, povej!« — »Bom, toda šele drevi.«

krilate žužke, ki so se ob svitu gazolinke zatekli v šotor.

Tretji dan smo se odpravili dalje. Prostran bambusov pragozd je nam zastavil pot. Vodnik je pripovedoval, da prebivajo v njem gorile. In res smo kmalu med drevjem zagledali na tleh gnezdo te zveri. V zemljo je bila izkopana globoka jama, nastilana z mehkim bambusovim listjem in travo. Nedaleč od tod smo pri studencu razpeli šotore.

Naslednje jutro sva se s pogumnim vodnikom podala v gozd. Že po polurni hoji sva izsledila gorilo, ki je pripogibal vrhove bambusa in spletała tako gnezdo, da bi se grela na soncu.

Previdno sva se bližala, žival je pa zavohala nevarnost in glasno renčec pobegnila. Dvajset korakov proč je znova obstala, vohala nekaj časa po zraku, nato pa izdabila iz sebe najstrašnejši krik, ki ga more čuti človeško uho.

Zateglemu tuljenju, ki je postopoma naraščalo, je sledilo hripavo bučanje in zamolkli udarci so zdaj pa zdaj prekinili grozotni krik. Vedel sem že, da se gorile in orangutani bijejo s pestjo po prsih, kadar zasluhtijo sovražnika, da bi ga tako prestrašili. Da pomiriva zver, sva dolgo obstala na mestu. Debela debela, ki jih je gorila malo prej igraje na lomila, so mi povedala dovolj, da imam opravka z nevarnim velikanom.

Po vseh štirih sva se previdno plazila dalje. Zver je kričala še bolj in bežala globlje v gozd. Zdajci sva opazila lomljenje vej in čula renčanje na vseh straneh, znak, da je v gozdu polno go-

ril. Hrabro sva stopala dalje in se končno ustavila na majhni jasi. Sredi te je pravkar pospravljali listje orjaški gorila. Ko je naju opazil, se je oprl na roki in preteče zrl. Zdaj ni kazalo odlašati, naglo sem pomeril in sprožil kroglo kosmatincu v prsi. »Kosmati stari mož«, tako pravijo črnici gorilam, se je s strašnim krikom prestopil proti nama, sprožil sem drugič in velikan je telebnil z obrazom na zemljo.

Po pragozdu se je razlegnilo nepopisno tuljenje. Dve veliki samici sta z mladiči kričec planili mimo naju, z bambusovih krošenj so renčali divji obrazi samcev. Sirokopleč kosmatin je stopil na desni iz drevja, naju s strahotnim pogledom nekaj časa motril, nato pa sikajoč zbežal v gozd.

Ogledala sva si mrtveca. Strašne čeljusti in močno kosmate roke so povedale dovolj, kaj bi pretilo sovražniku, ki bi zašel v njihov objem. Visoko, 2100 m v gorah, kjer je precej hladno, so gorile poraščene z dolgo, temno dlako. Le prsa so gola, s kožo sive barve. Te vrste goril ne žive po drevju, hranijo se z listjem in travo. Razen človeka nimajo sovražnikov.

Velikan je tehtal 204 kg. Visok je bil 164 cm in je meril čez prsa 155 cm! Nosači so slekli kožo in z velikim trudom spravili trup v dolino. Močno okostje smo prepeljali v domovino, kjer bo nudilo obiskovalcem muzeja nazoren primer zveri, ki jih je v divji samoti Afrike zmerom manj. Ine.

OCEANI — PLODNE NJIVE BODOČNOSTI

Nepregledna gladina oceanov je bogata, valovita njiva, polna plodonosnega življenja. Njiva, ki pokriva nad tri petine naše zemlje in ki skriva v sebi do globine več sto metrov najrazličnejše ribje bogastvo.

Neizmerna zaloga oceanov je v stanju, da lahko priskoči na pomoč človeštvu, kadar bi zmanjkalo mesne hrane na celinah. In če pomislimo, da bo morala zemlja čez petdeset let nuditi 75% več hrane kakor danes, bodo ribje zaloge oceanov dosegle v najbližji bodočnosti velikansko vrednost.

Oceani so že zdaj gospodarsko najbrižneje izkoriščana njiva. V plitvinah Novega Fundlanda n. pr., kjer nalove vsako leto nad sto milijonov kg trsk ali polenok, se ribiči, ostalo prebivalstvo in oblastva prizadevajo, nadomestiti ugrabljeni plen z novim zarodom. Trske se tu tako rekoč sejejo v Ocean. Samica zleže jajčeca na površini morja in oplojenje teh je prepuščeno na-

ključju. Narava je sama poskrbela, da se ne izgubi preveč jajc, saj izleže ena sama samica toliko potomcev, da bi z njimi napolnili več velikih tovornih parnikov.

Da bi se te dragocene ribe čim bolj razmnožile, vzamejo ulovljenim samicam jajčeca ter jih umetno oplajajo z moškimi semenom. Preden se jajčeca razpočijo, jih vložijo v posebne ribogojne bazene ob morski obali, kjer se voda venomer dviga, valovi in pada. Čim prebijejo izležene ribice v varnem zavetju prvo mladost, jih izpušče v Ocean, na daljnjo pašo.

Na umeten način vzgajajo tudi mladice jastogov, ostrig, školjk, spužv in drugih, sladkovodnih rib. Na obalah oceanov je vedno več umetnih ribogojnic, ki preprečijo, da bi zaloge morja, katere so še nedavno imeli za neizčrpne, prezgoda usahnile. Zaradi vsakoletnega plens bi se lahko primerilo, da bi posebno redke vrste morskih delikates kmalu izumrle.

DARIO DE TUONI

Naš naslovnik je poleg poklicnih slavistov eden prvih, ako ne prvi od zapadnih sosedov, ki se je lotil umskega sodelovanja med obema deželama. Omenjen je bil v obeh ljubljanskih vodilnih dnevnih njegov članek Umetnost v Julijski krajini, priobčen v »Umetnostle«.

Rodil se je v Innsbrucku 1892., preživel vso svojo mladost v Trstu, nato eno leto na graški univerzi, kjer je spoznal Nika Bartulovića, svojega duhovnega vodjo po sodobni liriki. Novinar do začetka vojne: meseci biodnega in bednega životarjenja po Firenzi, Rimu, Monakovem. Kadet pri 97. polku. Pobegnil januarja 1915. Vojni prostovoljec v narodni vojski. Po svetovnem požaru končal nauke v Padovi, kjer je prebil podružno leto kot knjižničar. Tedaj je nastopil službo kot profesor slovestva na Trgovski šoli, kjer deluje še danes.

Obelodanil je nekaj zgodovinskih in umetnostnih razprav. Pred menoj ležita dve zbirki »zvonelice«: Sonetti azzurri (Trieste, 1936 E. Borsatti), Carso (isto, 1938). Na platnicah omenja: Amelista.

Mladí učenjak Salvini je nedavno na našem vseučilišču označil italijansko literaturo kot umik iz resničnosti (evasione), kot polet v sanjarske višave. Zatem mi je prišla v roke praška ocena študije: R. Balsamo Crivelli, Cammin breve. La Vita di Raffaello da lui stesso illustrata (Hoepfl, Milano), kjer je to delo malone z isto rečenico prikazano: Ta genij je angelski, skoro preveč ožarjen, težko gremo z zanimanjem za njim.

D. de Tuoni se zaveda te poteze v svojem umetniškem hotenju: zato stopa na čelu njegovih Višnjevih sonetov borec sanjarstva, Don Kihote. Zemlja se mu vidi podsmesna in kruta, zategadelj želi človeku ne boja, temveč ljubezni:

Non lotte più, dategli un po' d'amore!

V onem delu Modrih sonetov, kjer predočuje svoje osebno gorje — nesrečo v družini, vir svoje otožnosti — je še najbolj človeški, vobče dostopen. V znatni večini svojih umotvorov pa je bolj eteričen, ezoteričen. V podzemskem svetu sluti orfejsko tajno: orfiko mistero (La grotta di Gabrovizza), kakor njegov vzornik, pisec »Devinskih elegije, prim. H. E. Holthusen, Das orphische Mythos Rilkes, »Rilkes Sonette an Orpheus« (München, 1937). Pridružuje se oni skupini iskalcev, kjer prednjacija Mallarmé in Valéry. Poslednjega De Tuoni strastno proučuje, vendar ne dosega Francozove blesteče oblike.

Mlajši rojak »italijanskega Prousta«, kakor je francoska kritika nazvala Itala Sveva, nima nobenega soneta v čisto klasični izvedbi. Ne zлага sicer Leopardijevih 18-vrstičnih pač pa sem enkrat naletel primer z leopardijevskim hemistihom (Il pastore). Največjo svobodo si dovoljuje v stihih ali rimah. V zadnjih dveh kritikah

sta dva stiha redno »sirotie (angleško: blank verse). Za vzorec naj poslovenim sklepni trovstičnici v sonetu »Il Carso«, posvečenem gospé Slataperovi:

O Kras, božanski ti v turbí bell,
prešinja tajna te votlin grozljivih,
ki pa smehljá se v jami razcveteli!

Kedóř življenja je spoznal grenkobo,
samozavesti moške trajno tihe
on obožuje v tebi prisposdobo.

V svesti si plemenitosti svoje pesniške oblike (Un sonnet bien tourné vaut seul un long poème) nam slika pokrajino: Samatorza, Monrupino (prej Repentabor), La Dolina, itd. Malokdaj prebivalca: Il villico (seljak). Vsi zasnutki pa so prežeti z resnim stremljenjem po krepkem izrazu, z življenjskim modrovanjem. Obema snopičema bi mogel služiti za napis: Un frizante bicchiere di terrano (rezka čaša terrana). Avtorjeva narava pa je kriva, da ne ogreje tako kakor župandčič:

Moja duša kipi in polje,
moja duša je židane volje,
kakor bi pila kraški teran.

A. Debeljak

KNJIGE IN REVIEJE

Uredništvo je prejelo:

KLABUND: PJOTR — RASPUTIN, poslovenil Boris Rihteršič, Ljubljana 1938, Založba »Cesta« v Ljubljani.

ZVONČEK, leto 39, št. 3. Poleg nadaljevanj vsebuje ta številka smotno urejevanega mesečnika za mladino med drugim: Zgodba o dečku, ki je našel srečo (V. Bitenc), Kitajska sveta lilija (D. Jerala), Zakaj žabe v dežju regljajo (rusinska pravljica), nadalje mnogo krašjih in kratkih zanimivosti za mlade glave. Številko sta ilustrirala Fr. Podrekar in M. Šubič. »Zvonček« se naroča v Ljubljani, Krakovski nasip 22 in stane celoletno samo din 30.

REJEC MALIH ŽIVALI, leto V, št. 3. vsebuje izmed pestre praktične vsebine: Kako ugotovimo, dali so podložena jajca oplojena ali ne. Narava in življenje golobov, Reja kozličkov. Pisatelj Ivan Albrecht je prispeval sreško himno. »Rejeca se naroča pri upravi v Ljubljani, Karunova ul. 10.

ILLUSTRIRTE ZEITUNG LEIPZIG št. 4853 in 4854. Prva številka vsebuje nad štirideset bogato ilustriranih člankov o Porenju, ki obravnavajo porenško gospodarstvo, industrijo, umetnost, glasbo in opisujejo deželo tudi s stališča ljudi in krajev. Zvezku je priložen tudi osem barvanih umetniških prilog. Druga številka je posvečena seveda najnovejšemu uspehu sodobne Nemčije glede priključitve Avstrije nemški državi. Zanimiv je prispevek »V starem nemškem mestu, ki v sliki in besedi opisuje Gdansk, Potopisnemu poročilu o prvi avtomobilski vožnji skozi Zadnje Indijo sledi aktualne rubrike. Prihodnja številka bo vsebovala zlasti slike iz nekdanje Avstrije. Illustrierte Zeitung je izhajal tedensko in se naroča pri založbi J. J. Weber v Lipskem.

Večkrat se pravi: »Narodi so neumrjoči, ministri in načelniki pridejo in odidejo — narod ostane.« — Res, ministri pridejo in odidejo, a tudi narodi pridejo, ako prav ne žive. Da so narodi neumrjoči, morajo v sebi imeti moč rasti in pomlajevanja. Samo takrat in tako dolgo ne propadejo, dokler v sebi hranijo krepot vere in poštenja in dokler se ne ustavljajo splošnemu napredovanju in vladajočim idejam.

J. Mencinger

TEHNIČNI OBZORNIK

PRINCIP AVTOMATSKE TELEFONJE

I

Telefon je eno najvažnejših prometnih sredstev, brez katerega se ne bi mogli misliti hitrega poslovanja v vsakdanjem življenju, ko je treba računati s časom, enim najvažnejših činiteljev današnjega poslovanega človeka.

Malokdo pozna princip avtomatske telefonije. Nima vsak prilike, da bi se seznanil s to genialno napravo, ki tolikanj koristi svetovnemu prometu. Marsikdo misli, da je vse samo ob sebi umevno, ker vidi le telefonski aparat pred seboj, a za ostalo se ne zmeni. Zaradi tega morda ne bo odveč, ako se vsaj v principu seznanimo s tem važnim prometnim sredstvom. Koliko je ljudi, ki sto in stokrat na dan telefonirajo, vrtijo številčnico na aparatu, a pri tem niti za trenutek ne pomislijo, kaj se vse pri tem godi pri stroju in v centrali. Ljudje se po nepotrebnem jeze in si kvarijo živce zgolj zaradi nevednosti in nepravilnega ravnanja z aparatom. Res je, da ima tudi telefon svoje muhe in da včasih nagaja, toda popolnosti se ne da nikjer doseči. Res je tudi, da nihče ne pomisli kako je lahko tudi sam kriv napak. Telefon je precizna naprava in se mora z njim precizno ravnati. Le na ta način bo vedno brezhibno deloval.

V naši državi imamo avtomatski telefon v Ljubljani, Mariboru, Zagrebu, Beogradu in Novem Sadu. Kmalu ga dobimo tudi v Sarajevu in Skopiju. Pred kratkim je bila izročena prometu telefonska centrala v Dubrovniku.

Avtomatski telefon je izumil Američan Almon Strowger. Prva njegova centrala je pričela delovati 1893. v Ameriki z 200 naročniki. Firma Siemens & Halske je ta sistem nekoliko predelala in je tak tudi pri nas v rabi.

Vsak telefonski aparat je priključen na centralo s pomočjo dveh bronastih žic, po katerih teče tok nizke napetosti, ki ga dobimo iz akumulatorjev. Žice so ali prosta napeljava, ali pa so speljane v kablu. Kabelski vod ima veliko prednosti pred prostim vodom, ker ni podvržen vremenskim nepravilnostim. Prosti vod zahteva skrbno vzdrževanje in čestih popravil. Posledica tega so pogoste napake, ki škodujejo naročnikom kakor tudi upravi. Po drugi strani je prednost prostega voda ta, da so nabavni stroški razmeroma majhni. Pri kabelskem vodu napake niso tako pogoste in če se pojavijo, so lažje značaja in se razmeroma hitro odpravijo.

Kakor rečeno: vsak telefonski aparat je priključen na centralo s pomočjo 2 žic. Po eni teče tok iz centrale v pristroj, po drugi nazaj v centralo odnosno v akumulatorje. To kroženje toka imenujemo električni krogotok. Kadar hočemo klicati željeno številko, moramo dvigniti slušalko odnosno mikrotelefon. S tem smo sklenili krogotok, ki je bil dotlej prekirjen. Zdaj mora-

mo čakati na znak telefonske centrale, na tkzv. »uradni znak«, to je kratki in dolgi visoki ton, potem šele smemo klicati številko. Če ne čakamo na uradni znak, se nam zgodi, da sploh ne dobimo zveze, če pa jo slučajno dobimo, bo najbrže napačna. Večkrat se zgodi, da se uradni znak dalje časa ne pojavi. Zaradi tega pa ni treba obupati. Ta pojav je samo vzrok trenutne preobremenitve centrale.

Telefonski aparat je samo del celotne telefonske naprave. Je le sredstvo, s pomočjo katerega dobimo zvezo preko centrale z iskano številko oziroma naročnikom. To nalogo izvrši v glavnem številčnica z ostalim mehanizmom v aparatu in v centrali. Za številčnico je zobato kolo, ki ima do 10 zob. To kolo se vrti šele tedaj, ko izpustimo številčnico in se vrne z njo vred v prvotni položaj pod vplivom vzmeti v aparatu. Zobato kolo ima namen, da s pomočjo zobov in stikala, ki je z njim v zvezi, prekine in sklopi krogotok tolikokrat, za kolikor smo pač zavrteli številčnico iz prvotne lege. Vzemimo da zavrtimo številčnico pri št. 4 do nastavka in jo nato izpustimo. Pero potegne številčnico nazaj v prvotno lego, pri tem pa zobato kolo štirikrat sklene in spet prekine tok. Na ta način steejejo 4 električni sunki po žici v centralo. Važno je pri tem, da se številke ne kličejo prehitro druga za drugo. Treba je vedno počakati, da se številčnica vrne nazaj v prvotno lego in umiri. Prav tako se ne sme pomagati s prstom, da bi številčnica prišla čim prej v prvotno lego, kakor radi delajo tisti, ki se jim vedno mudi. Posledica tega je, da električni sunki prehitro sledijo drug za drugim in jim mehanizem v centrali ne more slediti. V tem slučaju dobimo ali napačno zvezo ali pa sploh nobene. Prav zaradi tega je urejeno, da se številčnica vrne sama nazaj v prvotno lego, pri čemer dobiva centrala enakomerne elektricne sunke. Da ne more vsak po svoje z različno hitrostjo vrtiti številčnice, za to skrbi regulator, ki je v zvezi z zobatim kolesom. Regulator ne dopušča večje hitrosti nego je potrebna. Kakor vidimo, se številke najprej pretvorijo v električne sunke, ti pa opravljajo naslednje funkcije:

D a l j •

FOTOAMATER

Pretenki negativ

nam dajejo vendarle povečave z normalnimi kontrasti, če uporabimo staro metodo, ki je pa danes že prilično pozabljena in na katero opozarja zadnja številka revije »Foto-Beobachter«. Pri povečavi damo pred objektiv namreč našo rumenico. Čim temnejša je rumenica, tem večje kontraste bo imela povečava, a seveda je tudi osvetlitev tem daljša. Določiti jo moramo s poskusom. Učinek povečamo še s tem, da razvijemo papir v kontrastnem razvijalcu. Na podoben način je mogoče iz pretrdih negativov dobiti normalne povečave z modrico in mehkim razvijalcem.

Posnetke oseb iz bližine

ne dejamo preblizu. Tudi najboljši objektiv dajejo v tem primeru perspektivne zarisnosti. Model nam gotovo ne bo hvaležen, če mu napravimo nos, ki je bližje aparatu, prekomerno velik, ušesa pa smešno majhna. Za velike portretne posnetke so normalni objektivni z daljšimi goriščnicami in teleobjektivi, ki nas prmorajo do smemanja iz večje razdalje, najbolj priporočljivi. A če nam je na razpolgo objektiv s povprečno ali krajšo goriščnico, ki daje večje podobe le iz bližine, tedaj smejajmo vse eno rajši iz daljave najmanj 2 m in manjšo podobo v pravem izrezu povečajmo.

Večina kincamaterjev

uporablja obračlino filmsko tvorivo. Razlogi za to so različni. Včasih pa se zgodi, da bi amater svoj film izdelal rad kot negativni film, pa se vprašuje, ali bi za to lahko uporabil obračlino tvorivo. »Der Kino-Amateur« opozarja v svoji zadnji številki, da to ne gre. Industrija je svoj čas pač spravila na trg tvorivo, ki naj bi bilo uporabno za obojno izdelavo, pa se ni obneslo. Zato izdeluje danes posebne negativne in posebne obračilne filme. Vsaka izmed teh vrst ima svoje določene lastnosti, ki se amaterju očitujejo najbolj s tem, da se obračilni film ne da razviti v negativ. Če hoče napraviti ta poskus, boš doživel razočaranje, da pride negativ iz ustaljevalca skoraj neprosojno črn ali rjav. Ta črna ali rjava plast se da spravit v filma le z obračilno kopeljo, a če daš negativ v njo, ti raztopi negativno srebrovo sliko in posledica je popolnoma prozoren film brez vsake slike.

Ves problem uporabe barvnih sit

(filtr) je dokaj enostaven, če si zapomniš dve temeljni pravili:

1. Če hočeš dobiti neko barvo na predmetu v pozitivu temnejšo, tedaj vzemi sito komplementarne barve.

2. Če hočeš dobiti neko barvo na predmetu v pozitivu svetlejšo, tedaj vzemi isto-barvno sito.

N. pr.: Modro nebo dobiš kot temno nebo, če uporabiš sito komplementarne barve, torej rumenico. — Rdeča cvetlica postane v pozitivu bela cvetlica, če uporabiš rdeči filter (seveda mora biti negativno tvorivo za rdečo barvo sploh občutljivo, torej pankromatsko).

Teoretično bi bilo torej odveč in z ozirom na daljšo osvetlitev škodljivo, če bi hotel n. pr. modre predmete z rdečim filtrom dobiti temnejše nego z rumenico. V praksi je učinek z rdečim filtrom v tem primeru vse eno pogostoma močnejši le zato, ker čistih barv v naravi ni, temveč je modri barvi primešana n. pr. tudi zelena, a rdeči filter ne propušča niti teh, dočim jih rumenica propušča.

V stereofotografiji

se posnetkov gibanja kolikor mogoče izogibajmo, kajti učinkovalo bo potem bodisi neostro, bodisi nenaravno. Nad vse komično ali pa grdo učinkuje v stereoskopu n. pr. človek, ki je dvignil nogo, pa sedaj trajno tako stoji. Razgibana voda v stojni stereofotografiji gotovo ni videti kot voda, temveč kakor razcefrano steklo.

Reprodukcije skozi steklo se v amaterski fotografiji običajno ponesrečijo, ker dobimo na posnetek vedno kakšne odseve. Če že moramo smetati kakšno sliko, listino i, pod skozi steklo tedaj skrbimo za to, da bo okolica enakomerno temna, da se ne bo mogla zrcaliti v steklu. Pri tem moramo pogostoma zakriti tudi kovinske dele kamere.

K slabljenju

Večje negative v poudinli delih (parcialno) lahko tako oslabimo, da damo na prehudo krito mesto suhega negativa nekaj pomade, kakršno uporabljamo za čiščenje srebrnine, in potem to mesto toliko časa ne preveč krepko drgnemo, da postane prozornejša.

Tihožitje

samo z dvema predmeta ma je običajno boljše nego tihožitje z dvajsetimi predmeti. »Kako« je vedno važnejše vprašanje nego »koliko«. Najvažnejša pa je svetloba.

Fotoklub Ljubljana: V poredeljek ob 18. na veljesejmu občinski sestanku eksekutive razstavnega odbora. V terek interno predavanje v klubskem lokalu. V petek zvečer kritike in določitev izlca.

Slovenska fotoamaterska organizacija napreduje. Dokaz za to je zopetna oživitve Fotokluba Maribora, ki je imel pred kratkim letni občni zbor. Predsedstvo kluba je prveč doma in v tujni zelo znani mladi amater Marjan Pfeifer, eden najboljših članov ljubljanskega fotokluba. FKM se pripravila ta čas za sodelovanje na raznih mednarodnih razstavah, prireja skupne izlete in bo imel za svoje člane še v tej sezoni nekoliko predavanj na katerih bo nastopil K. Kocmančič. Mariborski amaterji bi se morali zavedati, da se brez organiziranega dela v fotografiji ne da napraviti nič velikega. — V ponedeljek 21. t. m. je bil ustanovni občni zbor novega fotokluba, in sicer v Prutu. Upati je, da bo slovenska fotografija tudi s te strani v kratkem dobivala nove impulze. — Na novo se je začel gibati tudi fotoklub v Litiji. Kakor nam poročajo, bo ena prvih njegovih prireditev skupni izlet s člani ljubljanskega fotokluba v litjsko okolico.

F I L A T E L I J A

Iz naše filatelije

Nove znamke po vsem svetu

TURČIJA: Izdani so bili provizoriji za letalsko pošto. Frankovna znamka po 7½ kurusa je dobila pretisk 4½ k., znamka po 15 k. pretisk 9 k., znamka po 40 k. pa pretisk 35 k.

BOLGARIJA: V kratkem bo izšlo 500.000 znamk po 2 leva, ki bodo posvečene propagandi za bolgarsko rožno olje. Ta znamka pa bo šele začetek daljše serije znamk od 10 stotink do 14 levov, ki bodo imele vse slike raznih bolgarskih poljskih pridelkov.

KANADA: V kratkem bodo izšle nove frankovne znamke po 10, 13, 20 in 50 centov ter po 1 dolar, razen tega pa še znamke za letalsko pošto po 6 c. ter znamka za ekspresne pošiljke po 20 c.

KUWAIT: Ta angleška vazalna državnica je dobila dve novi znamki, in sicer vrednotne Britanske Indije po 5 rupij (škrlatne in sinje barve) in po 15 rupij (sinje in olivno zelene barve) s pretiskom »Kuwait«.

ITALIJANSKA VZHODNA AFRIKA: Za Eritrejo, Somalijo in Abesinijo, ki se zdaj skupno imenujejo Italijanska Vzhodna Afrika, bodo izšle enotne znamke. Frankovne znamke bod po 2, 5, 7½, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 70 in 75 centesimov, po 1 liro, 1,25, 1,75, 2,55, 3,70, 5,10 in 20 lir. Serija za letalsko pošto bo imela vrednote po 25, 50, 60 in 75 c., po 1 liro, 1,50, 2, 3, 5, 10 in 25 lir. Razen tega bosta dve znamki za ekspresne pošiljke po 1,25 in 2,50 lire ter letalski ekspresni znamki po 2 in 2,50 lire.

LIECHTENSTEIN: Ta miniaturna država pod švicarsko upravo je spet izdala novo znamko po poldrug frank s sliko gorske doline. Znamka je v temno sinji barvi in je bila izdana tudi s pretiskom »Regierungsdienssache«.

MALTA: Poštna uprava je izdala novo serijo frankovnih znamk, ki obsega naslednje vrednote: čokoladno rjavo po ¼ pennija, zeleno po ½ p., kostanjevo rdečo po 1 p., temno sivo po 2 p., sinjo po 2½ p., vijoličasto po 3 p., olivno zeleno in rumenkasto po 4½ p., olivno zeleno in rdečo kasto po 6 p., črno po 1 šiling, olivno zeleno in črno po 1½ š., zeleno in sinjo po 2 š., rumeno in črno po 2½ š., zeleno in črno po 5 š. ter rdečo in črno po 10 šilingov.

RUSIJA: Poštna uprava je za 20 letnico ustanovitve rdeče vojske izdala posebno serijo spominskih znamk s različnimi vojaškimi slikami. Serija obsega vrednote po 10, 20, 30, 40 50 in 80 kopejk ter po 1 rubelj.

PERZIJA: Za 60 letnico vladarja izdejo 15. marca posebne spominske znamke z njegovo sliko. Serija bo obsegala 10 vrednot, in sicer sivo sinjo po 5 dinarjev, rjavo po 10 d., zeleno po 30 d., sepjasto po 60 d., rdečo po 90 d., vijoličasto po 1 rial, sinjo po 1,50 r., rdeče vijoličasto po 2 r. in karmínasto po 10 r. Serija bo izšla zobčana in rezana in bo v veljavi do 15. junija t. l.

Seznam naših dopisnic s slikami iz Slovenije lahko dopolnimo še z eno novostjo. Pod številko 75 lahko damo zeleno dopisnico s sliko Ljubljane (nebotičnikov kompleks). Prva dopisnica, ki smo jo prejeli, je prišla iz Ljubljane in ima datum 2. marca. V drugi barvi iste dopisnice še nismo videli.

Dobrodelne znamke, katerih prebitek pojde za bolnišnico v Demir Kapiji, še niso izšle, čeprav so bile napovedane za 15. marec.

Pisali smo že o odporu naših zbiralcev proti izdaji spominskega bloka, ki naj bi izšel na dan odkritja novega spomenika Neznanimu junaku na Avali. Ta odpor pa je bil zaman, kajti z uradne strani je bila misel o izdaji bloka sprejeta. Zdaj je samo še vprašanje, kdo bo ta blok izdelal in kakšen bo. Upajmo, da bo tiskan na novih strojih o katerih poslušamo že dve leti, da jih imajo v Beogradu.

Za konec meseca so nam obljubljene nove frankovne znamke. Serija bo obsegala vrednote od 25 par do 30 dir v novi izvedbi in v večjem formatu kakor je dosedanji Osnutek za znamke je izdelala markarnica sama.

Obetata se nam pa še dve drugi seriji znamk. In sicer dobrodelnih. Kakor poročajo »Novosti«, bo izšla v aprilu (1) serija znamk za zimsko pomoč, v maju pa vsakoletna serija znamk za otroško zaščito.

Novi bloki

Liechtenstein bo letos izdal spet poseben blok za razstavo znamk v Vaduzu.

Tudi Madžarska pripravlja nov blok. Izšel bo 22. maja, ko bodo v Budimpešti odprli razstavo znamk. Imel bo samo eno znamko, in sicer rdečo po 20 filerjev iz serije sv. Štefana. Blokov bodo natisnili 100.000.

Španska uporniška vlada pripravlja nov blok s štirimi znamkami po 20, 30 in 50 centimov ter po 1 peseto. Na znamkah bodo slike slavnih španskih zradb. Blok se bo prodajal za dvojnó nominalo. Naklade bo imel 100.000, od tega pa bo 80.000 zobčanih in 20.000 rezanih blokov. — Izšla sta spet dva neuredna bloka v bakrotisku. In sicer po 5+95 in po 10+90 centimov. Na obeh blokih je naslikan general Franco.

Za 150 obletnico ustave Ameriških Združenih držav je izdala poseben blok tudi Guatemala. Napovedali smo ga že nedavno in omenili, da je na eni izmed znamk naslikan predsednik Roosevelt. Zanimivo je, da v Združenih državah ni dovoljeno izdajati znamk s slikami živčih predsednikov, zato pa je Roosevelt doživel to čast v drugi državi.

Zadnje čase se prodaja nekakšen kitajski spominski blok, ki pa je zelo sumljiv in izvira najbrž iz podobne delavnice, kakor je bila tista, ki je izdala pred nekaj meseci turški blok. Nekaj je vsekako skoraj zanesljivo: da kitajski blok Kitajske niti videl ni.

ZA LJUBITELJE CVETLIC

Cvetlice v aprilu

Cim so cveti sobnih rastlin odcveli, jih odrežemo, da bi naše zelene prijateljice po nepotrebem ne trosile svoje moči zanje. Čebulice, hiacinte, tulipane itd., spravimo potem v klet ali v kakšen drug hladen prostor, da se jim listi počasi posuše. Od srede maja dalje jih potem lahko vsadimo na vrt, kjer nas bodo naslednjo pomlad morda spet razveselile s cveti. Lahko da jih pustimo tudi suhe v kleti in jih presadimo šele v oktobru spet v cvetlične lonce ali na vrt.

Veliko veselja bomo imeli z balkonom, če smo sedaj v balkonske zaboje že vsadili mačehice ali če to še hitro storimo. Kajti šele sredi maja lahko spravimo druge naše cvetlice tja in škoda je, če ostane balkon toliko časa brez cvetnega krasa. A tudi drugače moramo misliti sedaj na balkon. Divjo trto moramo obrezati in njene stare vitice privezati v višino, balkonske zaboje in špalire moramo na novo prepleskati in vse dobro pripraviti, da bomo imeli čim prej polno veselje z balkonom. Dokler imo velike rastline, kako rozeandere avkube, veonimus in agapantus, ki poleti tako lepo cvete, še v kleti, moramo kletna okna imeti čim bolj odprta, če zunaj ni več mraza. Kajti tudi te rastline hrepenijo kakor mi po dobrem, svežem pomladnem zraku. Cim se kaže, da bo lepo, toplo pomladno vreme vztrajalo, pa je bolje, da spravimo vse te rastline na kakšen zaščitni kraj, mogoče v kakšen kot na prostem. Če zvečer kaže, da bo ponoči mraz, jih lahko zavarujemo n. pr. z lahkimi cunjami prot mrazu.

Na vrtu je sedaj mnogo dela. Med tem smo že vse prekopalni in sedaj je treba sejati in saditi. Čedalje bolj moramo misliti na to, da kdor zgodaj seje, tudi zgodaj žanje. Pri tem moramo seveda paziti na pravilo, da je treba za mraz občutljivo zelenjavo

in sočivje, kakor fižol, buče, kumarce in paradižnike, pri nas vsejati in vsaditi šele po 15. maju na prosto. Drugače nam trojica mrzlih svetnikov to žetev lahko uniči. Da pa ne zaostanemo preveč, moramo te občutljive koristne rastline vsejati že prej v cvetlične lonce ali druge posode, postavimo jih v kakšnem prostoru k oknu, da bodo mogle dobivati polno dnevno svetlobo, in jih presadimo šele sredi maja previdno na prosto.

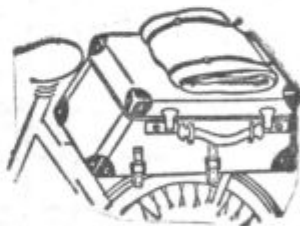
V tem času moramo poskrbeti tudi za ruše. Staro travo in listje smo tu že prej odgrabili, kar je ostalo še plevela, ga moramo sedaj skrbno izruvat. Gola in grda mesta posejemo na novo s travnim semenom, na tenko posujemo z dobro kompostno zemljo in to stlačimo. Nove ruše pa posejemo najboljše od srede aprila dalje.

Pomladi prihaja pogostoma vrsta suhih, toplih dni. Tedaj moramo začeti z zalivanjem. Baš pomladi potrebujejo naše vrtné rastline največ vode, da si naberejo čim več novih življenjskih sokov.

PRAKTICNE NOVOTE

Potna prtljaga na kolesu

Pogostoma je težak problem, kako bi pritrčili svojo prtljago na kolo. Oprtniki na kolesu ali na hrbtu niso prijetni. Kolesarji bodo zato pozdravili novi kovčeg, ki jim olajša daljše ture. To je pravi kovčeg iz rjavega »fibrac in z držajem, tako da

ga lahko nosimo tudi v roki. S petimi jermeni se pritrđi na zadnje kolo, tako da pride njegova poševna stran pod sedež. Kovčeg je trden in trpežen, ogli so mu zaščiteni z usnjem. V njem je dovolj prostora za obleko in za vse malenkosti, ki jih potrebujemo na večdnevni turi. Vsi predmeti v njem se porazmestijo trdno in sigurno, kar ni v oprtniku nikoli mogoče. Kakšno odejo ali kopalno obleko pritrđimo z jermeni tudi na zgorajo stran kovčega.

NEVSECNA BESEDA

V najvišjem poveljstvu narodne obrambe, kjer načeluje od 4. februarja general Keitel, so sklenili povsem opustiti izraz »Militär«, ker je francoskega izvora. Ali mislijo za to rabiti Soldatenwesen? Potem bi eno tujko nadomestili z drugo. Tako je med vojno graški dnevnik Tagespost hvallil neko slašćičarno, ker je Delikatessen izpodrinila s Feinkost, ne vedé, da sta oba izraza francoskega porekla.

ZA BISTRE GLAVE

Rešitev k št. 386

(Problem v kopalnici)

Obe cevi napolnita kad v 3 in 3/7 ure.

Rešitev k št. 387

(Premeteni računar)

V obliki formule je videti naša naloga takole: $[(20x + 222) \cdot 5 + y] \cdot 100 + z + 111 = 10.000x + 100y + z + 111.111$. Računar mora odšteti od rezultata torej samo 111.111, kar gre zelo hitro, in dobí potem šestmestno število, a trojica številčnih dvojic tega števila mu da dan, mesec in leto.

Rešitev k št. 388

(Utež v pametnih kosih)

Poedini kosi so tehtali 1, 3, 9 in 27 kg.

RESITEV KRIŽANKE V ST. 10.

Vodoravno: grand, Janez, lapor, okana, sem, srd, ri, mesto, oj, Ant, tla, scima, Kač, pas, oh, dnina, ri, lug, siv, osore, edikt Sivor, karta. — Navpik: gliva, ta, aps, noem, dr. Mencinger, Jos. Tomišek, akro, en, zarja, in, ol, kolos, ah, Sirta, duro, Aida, lov, vir, si, kt. — Pravilno je rešila in bila izrečana za nagrado Mara Dolinšek, Tolmin.

KRIŽANKA

Pinguis

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I										
II										
III										
IV										
V										
VI										
VII										
VIII										
IX										
X										

Vodoravno: I največji

francoski diplomat 19. stol. (1754

—1838), ki je izrekel krilatice:

»Človeku je dana beseda, da skri-

je svojo misel (v tej trozložnici

je srednji zlog -ey- nem), II pri-

imek angleške pisateljice in ame-

riškega pisca (se začena kakor

Elija) + obrobek (franc. iz lat.

ora = okrajek), III črepina (iste-

ga korena kot lebanja in loba-

nja) + nedraginja, IV priimek

slov. vseučiliškega profesorja in

pesnika, doma pri Mariji na Zilji

(z enim »e«) + samice, V šte-

fan Karadžić —, + vzklík + del

mesta Ual-Ual, VI narečna izre-

ka za »jeje« + tretja oseba množ.

glagola biti + eden + romanski

ženski spolnik (tudi kem. in gla-

sbeni znak), VII stanovalec za-

loke (priimek slov. zdravnika in

prof.) + dve črki, ki so ju imeli

v gumbu na kapi avstrijski vo-

jaki še med svetovno vojno (za-

menjan red), VIII pismenka, ki je tako ugajala J. Kopitarju, ker je oče z njo kobilo

naganjal, + ribje jajce (tudi svinjska bolezen) + župan ob francoski zasedbi naših

pokrajin, IX pogostno angl. ime (skrčeno iz Johannes) + vzklík + ljubljanska

tvrdka (tudi žensko imence, Zolajev roman), X prvotna, grška oblika za akrostih.

Navpik: 1) gledanje na daljavo po sodobni izumitvi, 2) cerkven velikonočni

vzklík + fonetična trgovska angl. kratica za »vse v redu« = all correcte, 3) goska

(po vzhodu Slovenije) + vezati (franc.) ali ležak (angl.) ali mednarodni zapis shriv.

besede lijer (Ilija), 4) španski člen sred. spoja, ki ga imajo tudi Italijani, n. pr.

v Napoliju slavist Ettore — Catto + soglasnik, ki često predstavlja samoglasnik

+ tekočina ali jed + okrogla pismenka, 5) itd. + olupšava, nakit, okrasek, 6)

grška črka + to (špansko; obenem dajalniik latinske besede es us, poleden) +

kratica za »ad acta« + kratica za »tona«, 7) predvojno zabavališče na Dunaju (c h

vzemi kot h, saj je ime koroško slovenskega izvora, prim. ronec = njiva na str-

mini) + ne biva, 8) Vlah, Cincar (spominja na »Romun«) + udar (tudi mehka ra-

stlina), 9) pridevek veselju, kakršno si želimo (skaliti), 10) priimek rastlina in

ime srednješolskega ravnatelja in pisatelja (Veliki grof, Trojka, Učenjak).

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON ŠT. 3128 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI. PREDSTAVNIK FRAN JERAN,
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,—
po raznašalcih dostavljeno Din 5.—